

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра теорії і методики початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і навчальної роботи та рекрутації,
проф. Гаврилюк С. В.

С. В. Гаврилюк
Протокол № 2 від 16.10.2019 р.

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

підготовки бакалаврів
галузі знань 01 Освіта /Педагогіка
спеціальності 013 Початкова освіта
освітньої програми Початкова освіта

Програма нормативної навчальної дисципліни «Методика навчання природничої освітньої галузі для підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта освітньої програми Початкова освіта. 2019 р. — 12 с.

Розробник: Рославець Р.М., доцент, кандидат педагогічних наук

Рецензент: Остапівський І.Є., доцент кандидат педагогічних наук

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри теорії і методики початкової освіти протокол № 1 від 11.09. 2019 р.

Завідувач кафедри: _____

(проф. Пріма Р.М.)

Програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
протокол № 1 від 18.09. 2019р.

Голова науково-методичної

комісії факультету педагогічної освіти та соціальної роботи _____

доц. Антонюк В.З.

Програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету
протокол № ____ від ____ ____ 2019 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(Денна форма навчання)

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Нормативна
Денна форма навчання	01 Освіта / Педагогіка 013 Початкова освіта	Рік підготовки 4
Кількість кредитів 4	бакалавр	Семестр 7
ІНДЗ немає		Лекції 26 год.
		Практичні 14 год
		Лабораторні роботи 14
Загальна кількість годин 118		Самостійна робота 54 год.
		Консультації 10 год.
		Форма контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Метою природничої освітньої галузі є формування компетентностей в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку.

Основними завданнями вивчення дисципліни є освітні та виховні завдання, формування життєвих, соціальних, громадянських компетентностей учнів молодшого шкільного віку у їх ставленні до природи, суспільства, інших людей і самих себе, а також найважливіших людських якостей, необхідних у власному житті, в різних сферах діяльності й співіснуванні з іншими живими істотами; виховання гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до різних елементів етносоціального й соціально-культурного середовища, здатної розуміти значення життя як найвищої цінності; усвідомлювати переваги чеснот, норм, установок та якостей, притаманних громадянину демократичного суспільства; оволодіння способами діяльності і моделями поведінки, які відповідають чинному законодавству України, враховують інтереси і потреби громадян, передбачають повагу і взаєморозуміння між людьми; розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві через активне спілкування з соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми; формування основ споживчої культури, вміння самостійно прийняти рішення щодо власної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях тощо.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс об'єктивно має міжпредметний характер, тому в його конструюванні забезпечено самостійне значення, оригінальний зміст, який не дублює соціального й науково-пізнавального матеріалу інших навчальних предметів. Водночас він є ядром виховного впливу на особистість дитини і органічно пов'язаний з системою знань, які передбачені іншими предметами, програмою позакласної діяльності, що забезпечить різнобічність та перспективність навчання, виховання і розвитку молодших школярів.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти такими компетентностями:

1. Загальнопредметні:

— здатність шляхом самостійного навчання освоїти нові науково-педагогічні теорії, використовуючи здобуті знання; здатність до креативного мислення, набуття гнучкого образу мислення, який дозволяє зрозуміти та розв'язати проблеми та задачі, зберігаючи при цьому критичне ставлення до сталих наукових компетенцій у галузі початкової освіти; здатність до наукового аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів; здатність формулювати педагогічно-наукову задачу, для її вирішення використавши потрібну інформацію та методологію для досягнення обґрунтованого висновку. здатність показати знання та розуміння розділів методики викладання природничої освітньої галузі: організація навчально-виховного процесу із застосуванням наочності; методи навчання, форми навчання, організація природоохоронної діяльності та екологічного виховання; здатність добирати ефективні прийоми організації пізнавальної діяльності молодших школярів у рамках сучасних освітніх технологій щодо навчання інтегрованих курсів; здатність складати структурно-логічні схеми та конспекти уроків; здатність обирати оптимальні методи навчання з метою ефективного досягнення

дидактичних цілей у процесі засвоєння учнями знань та ціннісних орієнтирів природничої освітньої галузі; вміння показати методику організації і проведення уроків всіх типів, розробляти їх; організовувати природоохоронну та творчу діяльність молодших школярів; розрізняти духовні цінності людства від їх підробок та антиподій; використовувати педагогічні технології розвитку та сприяти становленню різних способів мислення.

2. Фахові: аналізувати сучасні освітні технології: сутність, завдання, класифікація, практична значущість; історію педагогічних інновацій в Україні; різні підходи до класифікації методів і форм організації навчання; сучасні підходи до організації різних видів занять; проводити самостійно-пошукову роботу; ставити навчальні цілі та вибирати сучасні методи навчання; використовувати інформаційно-презентативні, самостійно-пошукові, та інші методи навчання, використовуючи навчальні технології; вміти переносити знання у власний педагогічний досвід; толерантно висловлювати власну соціальну позицію та встановлювати гармонійні відносини між особистістю, природою і суспільством володіти методикою організації і проведення всіх типів уроків природничої освітньої галузі.

Здобувач освіти:

відкриває світ природи, набуває досвіду в її дослідженні, шукає відповіді на запитання, спостерігає за навколишнім світом, експериментує та створює навчальні моделі, виявляє допитливість та отримує радість від пізнання природи;

опрацьовує та систематизує інформацію природничого змісту, отриману з доступних джерел, та представляє її у різних формах;

усвідомлює розмаїття природи, взаємозв'язки її об'єктів та явищ, пояснює роль природничих наук і техніки в житті людини, відповідально поводить у навколишньому світі;

критично оцінює факти, поєднує новий досвід з набутим раніше і творчо його використовує для розв'язування проблем природничого характеру.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек	Прак тичні	Лаб. роб.	Сам. Роб.	Консул.
Змістовий модуль 1. Психолого-педагогічні основи побудови методичної системи навчання природничої освітньої галузі						
Тема 1. Теоретичні основи методики викладання освітньої природничої галузі. Загальноосвітні та виховні завдання.	19	4			10	5
Тема 2. Формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до викладання природничої освітньої галузі. Формування екологічного та економічного мислення, патріотичного та морального виховання	14	2	2	—	10	
Тема 3 Принципи відбору і структурування навчального матеріалу з природничої освітньої галузі в початковій школі	14	2	2		10	
Тема 4 Методи та методичні прийоми вивчення при вивченні	12	4	2	2	4	

природничої освітньої галузі. Класифікація методів навчання						
Разом за модулем 1	59	12	6	2	34	5
Змістовий модуль 2. Особливості навчально-виховного процесу з курсу суспільствознавства						
Тема 5 Форми організації навчально-виховного процесу. Урок, позакласна та позаурочна робота.	15	4	2	6		3
Тема 6 Інтерактивні методи навчання при вивченні природничої освітньої галузі. Нестандартні та нетрадиційні уроки.	20	4	2	2	10	2
Тема 7. Матеріальна база при вивченні природничої освітньої галузі	16	2	2	2	—	
Тема 8. Добір наочності та обладнання до уроків з природничої освітньої галузі. Обґрунтування доцільності їх застосування.	18	4	2	2	10	
Разом за модулем 2	59	14	8	8	320	5
Всього годин:	118	26	14	14	54	10

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

- 1.Формування уявлень про речі і явища природи. Реалізація краєзнавчого компонента при викладанні природничої освітньої галузі.
2. Розробка тематичної краєзнавчої екскурсії «Моє місто — Луцьк».
- 3.Формування системного мислення молодших школярів на уроках природознавства. К.Д. Ушинський про вивчення природи в початковій школі.
- 4.Система О.Я. Герда по ознайомленню молодших школярів з природою.
- 5.В.О. Сухомлинський про значення природничого навчання в початковій школі.
- 6.Засоби наочності і навчальні посібники в процесі вивчення природничої освітньої галузі. Методика їх використання.
- 7.Методика використання натуральних, образотворчих, аудіовізуальних наочних посібників.
8. Домашні заняття учнів і їх організація.
9. Позакласна робота. Види позакласної роботи (масові й індивідуальні). Значення позакласної роботи і її місце в освітньому процесі.
10. Зміст, організація і методика різних видів позакласної роботи. Позакласний захід з природничої освітньої галузі.
11. Розробити план роботи екологічного гуртка за обраною темою.
- 12.Підбір і використання на уроках природничої галузі популярної дитячої літератури . Скласти список авторів та започаткувати створення власної бібліотеки.
13. Інтерактивні методи навчання природничої освітньої галузі. Основні теоретичні положення, особливості методики.
14. Технологія взаємодії вчителя і учнів під час співробітництва на різних етапах уроку.
- 15.Особливості використання дидактичних ігор на різних етапах уроку «Я досліджую світ». Функції ігрової діяльності на уроках природознавства.
16. Розвиток критичного мислення на уроках природознавства.
17. Технології проектного навчання.
- 18.Методика вивчення змістовної лінії «Рух і взаємодія».
19. Методика організації фенологічних спостережень учнів при вивченні природознавства.

20. Роль самостійної роботи з природознавства у розвитку пізнавальної діяльності учнів.
21. Система дослідів та практичних робіт на уроках природознавства.
22. Ігрова діяльність на уроках природознавства як засіб розвитку пізнавальних інтересів.
23. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів з природознавства
24. Три виміри і три рівні СЕЕН Соціально-емоційне й етичне навчання.
25. Критичне оцінювання фактів, поєднання нового досвіду з набутиим раніше і його творче використання для розв'язання проблем природничого характеру.
26. Усвідомлення розмаїття природи, взаємозв'язків її об'єктів та явищ, пояснення ролі природничих наук і техніки в житті людини, відповідальна поведінка у природі.
30. Опрацювання та систематизація інформації природничого змісту, отриманої з доступних джерел, та представлення її у різних формах.
31. Вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з природничої освітньої галузі.
32. Інтегрована структура уроків з курсу «Я досліджую світ».
33. Засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ».
34. Змістові лінії освітньої природничої галузі.
35. Визначити варіанти інтегрованої програми «Я досліджую світ».
36. Охарактеризувати розділ Людина в суспільстві курсу «Я досліджую світ».
37. Охарактеризувати розділ Людина і природа курсу «Я досліджую світ».

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль																	МКР(606)		
Мак. кількість — 40 балів																			
Модуль 1																	МК	МК	
П	П	П	П	П	Л	Л	П	П	П	Л	П	Л	Л	Л	Л	Л	Л	1	2
2	3	3	3	3	1.5	1.5	3	3	3	1.5	3	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	2		

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет і завдання природничої освітньої галузі.
2. Принципи відбору і послідовності вивчення навчального матеріалу природничої освітньої галузі в початковій школі.
3. Класифікація природничих понять природничої освітньої галузі. Методика формування найпростіших природничих понять.
4. Методологічні основи методики викладання природничої освітньої галузі. і методи наукового дослідження.
5. Поняття методу навчання природничої освітньої галузі. Цілісний підхід до методу. Методи і прийоми у структурі методів навчання природничої освітньої галузі..

6. Планування та структурування змісту курсу природничої освітньої галузі. Особливості змістового забезпечення освітньої галузі природничої освітньої галузі.
7. Основні організаційні форми навчального процесу природничої освітньої галузі.
8. Місце і роль матеріальної бази в навчально-виховному процесі з природознавства.
9. Принципи відбору змісту і побудови шкільного курсу «Я досліджую світ».
10. Організація позаурочної роботи учнів, її виховна роль та природоохоронна спрямованість.
11. Особливості проведення інтегрованих уроків природничої освітньої галузі.
12. Мета, завдання та види перевірки знань на уроках «Я досліджую світ».
13. Поняття про засоби навчання природничої освітньої галузі, їх види. Дидактичні вимоги до засобів навчання.
14. Взаємозв'язок урочної і позаурочної роботи природничої освітньої галузі.
15. Позакласна робота природничої освітньої галузі та її навчально-виховне значення.
16. Інтегрований підхід до навчання природничої освітньої галузі у початковій школі.
17. Реалізація індивідуального та диференційованого підходу до вивчення природничої освітньої галузі у малокомплектній школі.
18. Становлення методики викладання природничої освітньої галузі як педагогічної науки.
19. Міжпредметні зв'язки на уроках «Я досліджую світ» з дисциплінами початкової школи.
20. Екологічне виховання молодших школярів. Актуальні питання охорони природи при вивченні природознавства.
21. Роль інтеграції у підвищенні якості проведення уроків «Я досліджую світ».
22. Особливості розвивального навчання. Розвивальний зміст природознавчої освіти.
23. Особливості викладання природознавства в сільській школі.
24. Самостійна робота на уроках «Я досліджую світ» учнів як засіб розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.
25. Формування пізнавального інтересу учнів на уроках «Я досліджую світ».
26. Організація самостійної роботи на уроках природознавства в малокомплектній школі.
27. Формування найпростіших понять, первинних узагальнень природничої освітньої галузі.
28. Зміст, методи проведення та форми організації позакласної роботи природничої освітньої галузі.
29. Зв'язок методики викладання природничої освітньої галузі з іншими науками.
30. Завдання і зміст природничої освітньої галузі.
31. Словесні методи навчання природничої освітньої галузі, їх характеристика.
32. Організація фенологічних спостережень в природі. Методика ведення календаря природи та щоденника спостережень.
33. Спостереження – провідний метод вивчення природи в початкових класах. Ведення спостережень за неживою та живою природою.
34. Характеристика засобів наочності. Комплексне застосування засобів наочності в навчанні природничої освітньої галузі.
35. Диференціація та індивідуалізація на уроках «Я досліджую світ».
36. Мультимедійні та технічні засоби навчання та методика їх використання у процесі вивчення природничої освітньої галузі.
37. Міжпредметні зв'язки природничої освітньої галузі з дисциплінами середньої школи.

38. Використання наочних посібників у процесі вивченні природничої освітньої галузі .

39. Самостійна робота учнів у процесі вивчення природничої освітньої галузі.

40. Основні типи уроків природничої освітньої галузі у початковій школі.

41. Здійснення міжпредметних зв'язків на уроках «Я досліджую світ», образотворчого мистецтва та трудового навчання.

42. Роль довкілля в естетичному вихованні дітей.

43. Практичні методи навчання природознавству, їх характеристика.

44. Здійснення народознавчого підходу у навчанні природознавству учнів початкової школи.

45. Наочні посібники. Види наочних посібників. Дидактичні вимоги до них.

Методика роботи з різними видами наочних посібників.

46. Використання місцевого матеріалу на уроках «Я досліджую світ».

47. Специфіка організації роботи дітей з підручником, щоденником спостережень.

48. Організація дослідницької роботи на шкільній навчально-дослідній ділянці і в куточку живої природи.

49. Ігрова діяльність на уроках «Я досліджую світ» в 1-2 класах.

50. Проблеми охорони природи у процесі вивчення природничої освітньої галузі.

51. Використання матеріалу з валеології у процесі вивчення природничої освітньої галузі.

52. Літні завдання як один із видів позаурочної роботи.

53. Роль домашніх завдань в оволодінні молодшими школярами навичками самостійної роботи.

54. Використання усної народної творчості у процесі вивчення природничої освітньої галузі.

55. Основні вимоги до підбору матеріалу для куточка живої природи.

56. Формування в учнів початкової школи географічних понять.

57. Формування в учнів початкової школи біологічних понять.

58. Комбінований урок: структура, методика проведення.

59. Урок-екскурсія: структура, методика проведення.

60. Предметний урок: структура, методика проведення.

61. Географічний майданчик, його влаштування та обладнання.

62. Розповідь: роль у вивченні природознавства; методичні вимоги.

63. Бесіда на уроках природознавства: види бесід; вимоги до постановки запитань; застосування різних видів бесід.

64. Аналіз природничого матеріалу у 1-му класі.

65. Урок засвоєння нових знань: структура та методика проведення.

66. Нестандартні уроки природничої освітньої галузі.

67. Дослід як метод пізнання природи. Місце дослідів у навчальному процесі. Демонстраційні та лабораторні досліді.

68. Методичні вимоги до постановки дослідів та практичних робіт. Досліді з ґрунтом у початковій школі на уроках «Я досліджую світ»

69. Аналіз природничого матеріалу у 3-му класі.

70. Домашнє завдання як один з видів позаурочних занять. Види домашнього завдання.

71. Предметний урок, його значення і структура.

72. Методика роботи з планом і картою. Вимоги до показу карти.

73. Особливості організації роботи з приладами.

74. Куточок живої природи у початковій школі. Його оснащення та значення.

75. Методичні вимоги до постановки дослідів та практичних робіт. Досліді з водою у початковій школі на уроках природознавства.

- 76.Методика проведення практичної роботи з термометром.
- 77.Методика формування понять про диких і свійських тварин.
- 78.Методика формування понять про органи рослин. /Фрагмент уроку/
- 79.Аналіз природничого матеріалу у 4-му класі.
- 80.Методика роботи з підручником, щоденником спостережень у процесі вивчення природничої освітньої галузі.
- 81.Методика формування поняття «форма земної поверхні».
- 82.Письмова перевірка знань і вмінь учнів з природознавства: види, методика проведення.
- 83.Методика проведення експериментальної перевірки знань і вмінь учнів з природознавства.
- 84.Методика проведення практичної роботи з компасом у процесі вивчення природознавства.
- 85.Методика формування поняття «природне угруповання» у процесі вивчення природознавства.
- 86.Методика формування поняття «корисні копалини» у процесі вивчення природознавства.
- 87.Методика формування поняття «природна зона» у процесі вивчення природознавства.
- 88.Методика організації підведення підсумків спостережень, проведених молодшими школярами за сезон.
89. Інноваційні технології вивчення природничої освітньої галузі.
90. Особливості розвивального навчання природничої освітньої галузі.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

8.1. Основна література до навчальної дисципліни

1. Андрусенко І. В. Я досліджую світ : підруч. інтегрованого курсу для 1 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах) : Частина 1 / І. В. Андрусенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агеєва. — К. : Грамота, 2018. — 96 с.
2. Андрусенко І. В. Я досліджую світ : підруч. інтегрованого курсу для 1 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах) : Частина 2 / І. В. Андрусенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агеєва. — К. : Грамота, 2018. — 96 с. : іл.
3. Андрусенко І. В. Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах). — Частина 1 / І. В. Андрусенко. — К. : Грамота, 2019.— 96 с.
4. Бібік Н.М. Я у світі. 3 клас: підручник для загальноосвіт. навч. закл. / Н.М. Бібік. — Х.: Вид.група «Основа», 2013. — 160 с.: іл.
5. Бібік Н., Коваль Н. Орієнтовне планування уроків з курсу природознавства на І семестр (1-2 класи) // Початкова школа. — 2016. — №9. — С. 18-20.
6. Будна Н.О. Уроки з курсу "Я і природа» (4клас): Посіб. Для вчит. — Тернопіль: Богдан, 2009. — 152 с.
- 7.Вдовенко В. В. Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах) / В. В. Вдовенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агеєва. — Частина 2 (Інформатика та технології). — К. : Грамота, 2019. — 96 с.
8. Волощенко О.В. Я досліджую світ. Робочий зошит №2 до підручника О.В. Волощенко, О.П. Козак (видавництво — СВІТИЧ 2019, 53с.
- 9.Грущинська І. В. Я досліджую світ Підруч. інтегрованого курсу для 1 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах): Ч.1 / Грущинська І. В , З.М.Хитра, І.І.Дробязко. — К. : — УОВЦ «Оріон», 2018.—112с.
10. Грущинська І. В. Г91 Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) : Ч. 2 // І. В. Грущинська, З. М. Хитра, І. І. Дробязко. — К. : УОВЦ «Оріон», 2018. — 112 с.

11. Грущинська І. В. Я досліджую світ. Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) : Ч. 1 // І. В. Грущинська, І. І. Хитра. — К. : УОВЦ «Оріон», 2019. — 144 с.
12. Грущинська І.В. Я досліджую світ. 1 клас НУШ. Робочий зошит. ЧАСТИНА 1 (до підр. І.В.Грущинської). — К. : — Оріон 2018. —
13. Громадянська освіта. Природознавство. 3 клас: Плани-конспектів уроків / Н.В.Діптан, Л.П. Хитяєва. — Харків: Веста «Ранок», 2014. — 336 с.
14. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. — 2017. — №1. — С. 28-52.
15. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. — від 24 липня 2019 р. № 688.
- 16.Жаркова І. НУШ. Я досліджую світ : робочий зошит інтегрованого курсу для 1 класу ЗЗСО. У 2 ч. Ч. 1 (до підручн. І Жаркової, Л. Мечник)2018 64 с
17. Жаркова І. НУШ Я досліджую світ : робочий зошит. Я досліджую світ. 1 клас. Робочий зошит до підручника Грущинської І. Частина 1.
- 18.Жаркова І. Я і суспільство. Я і природа. Зошит для 4 класу. — Тернопіль: Підручники і посібники. / І.Жаркова, Л. Мечник, М. Жук. — 2015. — 96 с.
19. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій/ автор-укладач Н.П.Наволокова. —Х. : Вид.група «Основа», 2009. — 176с. — (Серія «Золота педагогічна скарбниця»)
20. Інноваційні технології в початковій школі./ Упорядник О.Кондратюк. — К. : Шк. світ, 2008. — 112с. — (Бібліотека шкільного світу)
21. Кириленко С. Авторська програма виховної роботи з учнями 1- 4 кл. «Паростки надії» // Початкова школа. / С. Кириленко, Н. Косарева — 2010. — №2. — С. 47-49.
- 22.Ковинько Л.В. Комплект «Зелений дом» для начальных классов // Начальная школа. — 2006. — №9. — С. 71-75.
23. Мазур П. Дослідницька робота з молодшими школярами на ділянці // Початкова школа. — 1997. — №3. — с.4
- 24.Макаренко В.М. Технологія критичного мислення. / В.М. Макаренко, О.О. Туманцева. — Х. : Вид.група «Основа»: «тріада+», 2008. — 96с.
25. Методика викладання природознавства в початковій школі [Текст]: навч. посібник / уклад. Н.І.Луцан. — 2-ге вид.,перероб. і доп. — Ів.-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т ім. В.Стефаника, 2012. — 204 с. 21.
26. Методика викладання природознавства в початковій школі [Текст]: навчальний посібник. / укладач Н.І.Луцан. — Ів.-Франківськ : Прикарпатський нац. універ. ім.В.Стефаника, 2010. — 204 с
27. Мяцова В.И. Краеведческий материал как средство художественно-творческого развития учащихся // Начальная школа. — 2006. — №7. — С. 83-86.
28. Морзе, Н. В. Я досліджую світ. : підр. для 2 кл. закладів загальної середньої освіти. Частина 2 // Н. В. Морзе,, О. В Барна,. . — К. : УОВЦ «Оріон», 2019. — 144 с.
- 29.Освітні технології. Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О.М. Пехоти. — К. : А.С.К., 2001. — 348 с.
- 30.Подзоров В.И. Природоведение с методикой природоведения. Практикум. — К. : Выща школа. — 1989. — 88 с.
- 31.Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. — К. : Початкова школа, 2018.
- 32.Рідний край. Уроки в 4-му класі. Посіб. для вчителя. Вид. 2-ге пер. і доп. // Під ред. С.В. Курдидик. — Львів, 1996. — 160 с.
- 33.Сіданіч І. Методичні рекомендації до навчального курсу «Природознавства» // Початкова школа. — 2012. — №5.
34. Тарасенко Г.С.Навчаємо пізнавати природу. Позакласна виховна робота з молодшими школярами. — Х.:Вид.група «Основа», 2008. — 204, [4]с. — 80 с.

35. Тестові завдання з природознавства // БВПШ. – 2014. – №6. – червень.
36. Увійди в природу другом // БВПШ. – 2003. – №6. – червень.
37. Чекіна О.Ю. Інтегровані уроки у початковій школі.—Х. : Вид. Група «Основа: Тріад», 2007. – 192с. (Початкові інновації. Майстерня)»
38. Цікаві завдання з природознавства для початкової школи. — Х. : Веста: Видавництво «Ранок», 2008. – 160с.

8.2. Додаткова література до навчальної дисципліни

1. Амосова М.Н. Славная осень // Начальная школа. – 2006. – №9. – С. 78-80.
2. Байбара Т. Дослід у процесі навчання природознавства // Поч.школа. – 2001. – №1.
3. Балашова С. «Природознавство». 1 клас // Поч. шк. – 2013. – №5. – С. 36-37.
4. Водолазська Т. Методи пізнання свого довкілля вибирають діти // Поч. шк. – 2003. – № 3. – С.38-40.
5. Городецька А. Засідання екологічного клубу «Лісовичок» // Початкова школа. – 2012. – №7. – С. 32-35.
6. Глива Л.К. Урок з інтегрованого курсу «Людина і світ» // Початкова школа. – 2003. – № 2. – С. 16-19.
7. Гриненко К. Підсумковий урок з природознавства в 4 класі // Поч. шк. – 2013. – №3.
8. Грушинська І. Вивчаємо свійських тварин // Початкова школа. – 2012. – №2.
9. Грушинська І. Розв'язання тестових та ситуативних завдань на уроках з курсу «Я у світі» // Початкова школа. – 2013. – №10. – С. 21-24.
10. Грушинська І. Реалізація сезонного принципу навчання у процесі вивчення курсу «Я у світі» // Початкова школа. – 2014. – №4.
11. Гуменко Є. Дари природи // Початкова школа. – 2006. – №8. – С. 51-53.
12. Заперченко Н. Цікаві завдання з природознавства // Початкова школа. – 2006. – №1. – С. 26-28.
13. Заушникова І. З досвіду роботи за підручником «Я у світі» для 2 класу // Початкова школа. – 2014. – №5.
14. Коваль Н. Методика розробки проєктів у процесі вивчення курсу «Я у світі» в 2 класі // Початкова школа. – 2013. – №10.
15. Мельник Л. Тестові завдання з природознавства для 4 класу // Початкова школа. – 2003. – №11.
16. Метод проєктів у початковій школі // Упоряд. О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – К. : Шк. Світ, 2007.
17. Мясцова В.И. Краеведческий материал как средство художественно-творческого развития учащихся // Начальная школа. – 2006. – №7. – С. 83-86.
18. Сак Т. Як подолати стійку неуспішність у процесі вивчення природничих понять // Початкова школа. – 2013. – №2.
19. Юрович В. Нестандартні уроки як засіб підвищення ефективності навчання в курсі «Я у світі» // Початкова школа. – 2014. – №6. – С. 22-26
20. Я досліджую світ 1 клас. / Ірина Жаркова. Підручник для Нової української школи. – 2018 <https://pp-books.com.ua/uploads/Books...> <https://pp-books.com.ua>